CZEŚĆ I

TEORETYCZNE PODSTAWY POLITYKI GOSPODARCZEJ

Rozdział 1

Istota i zakres przedmiotowy polityki gospodarczej

*Aneta Kosztowniak**
*Marzena Sobol***

1.1. Pojęcie, zakres i podmioty polityki gospodarczej – *Aneta Kosztowniak*

Polityka gospodarcza (ekonomiczna) to ogólnie rzecz ujmując działalność państwa odnosząca się do gospodarki i mająca wpływ na zachodzące w niej procesy. W literaturze przedmiotu działalność ta określana jest mianem **interwencjonizmu państwowego**. Stopień w jakim państwo angażuje się w procesy gospodarcze oraz zakres spraw, które są przedmiotem jego oddziaływania, zależą w dużej mierze od ustroju politycznego i systemu społeczno-gospodarczego funkcjonującego w danym kraju.

W gospodarkach wolnorynkowych państwo wykazuje niską aktywność w zakresie regulowania spraw gospodarczych. Jego udział jest ograniczony i sprowadza się w zasadzie do spraw społecznych oraz prowadzenia zewnętrznej polityki ekonomicznej. Gospodarka funkcjonuje w oparciu o mechanizmy rynkowe, a interwencje państwa podejmowane są w niewielkim (ograniczonym) zakresie. **W krajach o nierozwiniętej gospodarce rynkowej** zakres interwencjonizmu państwowego oraz wielkość i rodzaj spraw, którymi zajmuje się polityka gospodarcza jest zdecydowanie szerszy[1].

* Dr, adiunkt w Katedrze Polityki Ekonomicznej i Bankowości, Wydział Ekonomiczny, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu.
** Dr, adiunkt w Katedrze Biznesu i Finansów Międzynarodowych, Wydział Ekonomiczny, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu.

[1] A. Kosztowniak, *Instytucjonalizacja a międzynarodowy ład ekonomiczny*, [w:] S. Pansgsy-Kania, G. Szczodrowski (red.), *Gospodarka polska po 20 latach transformacji: osiągnięcia, problemy i wyzwania*, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2009, s. 3-12.

Polityka gospodarcza jest istotną częścią ogólnej polityki państwa. Termin ***polityka*** pochodzi od greckiego słowa *polityke*, które oznacza sztukę rządzenia państwem. Współcześnie termin ten używany jest głównie do określenia działalności władz państwowych, służących kształtowaniu stosunków wewnętrznych w państwie oraz stosunków państwa z zagranicą. W szerszym znaczeniu polityka to wszelka działalność, która ma wpływ na sprawy publiczne, bez względu na to, kto ją prowadzi[2]. Jej głównym przedmiotem jest gospodarka, która jest kategorią materialną, technologiczną, polityczną, prawno-organizacyjną i społeczno-cywilizacyjną, składającą się zarówno ze sfery realnej, jak i ze sfery regulacyjnej, obejmującą rozległą skalę zjawisk i procesów wiążących się z działalnością gospodarczą[3].

Według J. Wilkina **gospodarka** jest pewnego rodzaju systemem, tzn. zbiorem powiązanych ze sobą elementów, oddziałujących na siebie i wzajemnie uzależnionych. Z połączenia i oddziaływania elementów składających się na ten system powstaje nowa jakość, kształtowana przez sferę regulacyjną, a zauważalna w sferze realnej gospodarki[4]. **Sfera regulacyjna gospodarki** obejmuje gromadzenie i przetwarzanie informacji, kreowanie potrzebnych narzędzi do podejmowania decyzji. **Sfera realna gospodarki** obejmuje materialną bazę produkcji wraz z zasobami naturalnymi, zasobami siły roboczej oraz wytwarzanymi dobrami produkcyjnymi i konsumpcyjnymi.

Dla zdefiniowania pojęcia polityka gospodarcza niezbędny jest podział tej dziedziny na dwa ujęcia: **teoretyczne i praktyczne**. W ujęciu teoretycznym polityka gospodarcza traktowana jest jako wiedza, nauka na temat wpływu państwa na gospodarkę, natomiast w ujęciu praktycznym, jako faktyczna działalność państwa wpływająca na gospodarkę narodową.

Rozważając politykę gospodarczą (ekonomiczną) w kategoriach nauki (teorii) mamy na myśli dorobek naukowy, uzyskany w wyniku prowadzonych badań naukowych. Jest to obszerna wiedza o sposobach, celach i narzędziach oddziaływania organów państwowych na gospodarkę.

Według B. Winiarskiego **nauka polityki ekonomicznej** w dużym zakresie zajmuje się także metodologią przygotowania, podejmowania i realizowania decyzji organów publicznych w sferze ich oddziaływania na gospodarkę, w tym również problematyką metod i technik prognozowania oraz planowania gospodarczego[5].

---

[2] B. Winiarski, *Pojęcia podstawowe*, [w:] B. Winiarski (red.), *Polityka gospodarcza*, Wyd. PWN, Warszawa 2002, s. 16; J. Stacewicz, *Polityka gospodarcza*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 1998.

[3] Zob. M. G. Woźniak, *Wzrost gospodarczy. Podstawy teoretyczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2008, s. 9-31.

[4] J. Wilkin, *Społeczny proces gospodarowania a ekonomia*, [w:] M. Bednarski, J. Wilkin (red.), *Ekonomia dla prawników i nie tylko*, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2005, s. 17-29; W. Roszkowski, *Gospodarka. Wzrost i upadek systemu nakazowo-rozdzielczego*, PWN, Warszawa 2008.

[5] B. Winiarski, *Pojęcia podstawowe...*, *op. cit.*, s. 22.

Ponadto niektórzy autorzy posługują się pojęciem **ekonomii politycznej (ekonomiki)** dla nauki teoretycznej. Według O. Langego polityka ekonomiczna to działalność państwa będąca wyrazem praktycznego podejścia ekonomii politycznej, do procesów społeczno-gospodarczych[6]. J. Wilkin pisze, iż fundamenty współczesnej ekonomii, jako nauki stworzone zostały przez twórców klasycznej ekonomii politycznej i siegają swoim początkiem XVIII w.[7]

W ramach nauki polityki ekonomicznej wyróżniane są jej **funkcje: pozytywna** – która służy poznawaniu i opisywaniu rzeczywistości oraz **normatywna** – wskazująca możliwości i pożądane kierunki oraz sposoby jej przeobrażenia. Przy takim podziale, ekonomię polityczną traktuje się powszechne jako naukę pozytywną, natomiast politykę ekonomiczną zalicza się do nauk normatywnych (stosowanych).

Według J. Tinbergera **nauka o polityce ekonomicznej** ma służyć wskazywaniu zasad doboru środków właściwych do osiągania zamierzonych celów i metod posługiwania się tymi środkami, pod kątem osiągania założonych celów[8]. J. Wilkin pisze, iż klasyczna ekonomia polityczna ukształtowała podstawy ekonomii, jako nauki. To właśnie wtedy pojawił się termin: *science of political economy*[9]. Naukowe podejście do analizy procesów gospodarowania wiązało się nie tylko z uznaniem gospodarki za wyodrębnioną część systemu społecznego, który ma własne prawidłowości i mechnizmy regulacji, ale też z uznaniem prymatu gospodarki nad innymi składnikami systemy społecznego, w którym funkcjonuje człowiek[10]. Ponadto w krajach anglosaskich, a zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych wykształcił się **podział ekonomii** na: **mikroekonomię i makroekonomię.** Nauka makroekonomii obejmuje swoim zakresem politykę ekonomiczną.

W ujęciu praktycznym polityka gospodarcza służy podejmowaniu konkretnych działań mających wpływ na rozwój sytuacji społeczno-gospodarczej. Próbę porównania ważniejszych charakterystyk ujęcia teoretycznego i praktycznego polityki gospodarczej przedstawiono w tabeli 1.1.

---

6 O. Lange, *Ekonomia polityczna*, t. I, *Zagadnienia ogólne*, PWN, Warszawa 1959, s. 85.

7 J. Wilkin, *Ewolucja ekonomii politycznej i jej miejsce we współczesnej myśli ekonomicznej*, [w:] J. Wilkin (red.) *Czym jest ekonomia polityczna dzisiaj?* Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Ekonomicznych, Warszawa 2004, s. 7.

8 J. Tinbergen, *Economic Policy. Principles and Design*, Amsterdam-New York-Oxford, 1988, s. 6.

9 Znaczącym przykładem tej tendencji jest tytuł książki Williama Nassaua Seniora: *An Outline of Science of Political Economy*, opublikowanej w 1936 r.

10 J.A. Caporaso, D.P. Levine, *Theories of Political Economy*, CambridgeUniversity Press, Cambridge 1993, [za:] J. Wilkin (red.) *Czym jest ekonomia polityczna dzisiaj?* Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Ekonomicznych, Warszawa 2004, s. 10.

Tabela 1.1. Podstawowe charakterystyki teoretycznego i praktycznego ujęcia polityki gospodarczej

Nauka polityki gospodarczej (*teoria*)	Polityka gospodarcza (*praktyka*)
• dyscyplina naukowa • nauka pozytywna • ekonomia polityczna • ekonomika: makro- i mikroekonomika • dostarcza: wiedzy, narzędzi, określa sposoby oddziaływania • pozwala zidentyfikować ewentualne skutki społeczno-gospodarcze zastosowanych narzędzi, przy wykorzystaniu badań, symulacji i prognozowania oraz dostępnych informacjach i metodologii	• nauka stosowana • nauka normatywna • realizuje postawione cele, przy wykorzystaniu określonych narzędzi i środków • polityka oddziaływania na gospodarkę i społeczeństwo

Źródło: opracowanie własne.

W literaturze ekonomicznej **przedmiot i zakres spraw** podejmowanych w ramach polityki gospodarczej określany jest w licznych definicjach. Definicje te można znaleźć zarówno w literaturze krajowej, jak i zagranicznej. Warto przy tym zauważyć, że część autorów posługuje się pojęciem polityki ekonomicznej a część polityki gospodarczej (tabela 1.2 oraz tabela 1.3).

Tabela 1.2. Wybrane definicje pojęcia polityki gospodarczej w zagranicznej literaturze przedmiotu

Źródło/autor	Definicja
The Economist (1985)	„Polityka gospodarcza to zestaw planów dochodów i wydatków publicznych, łącznie ze zgodnymi z nimi zadaniami, dotyczącymi deficytu budżetowego, zaciągania kredytów i wzrostu podaży pieniądza".
Leksykon Gablera (1992)	„Do polityki gospodarczej zalicza się aktywność instancji państwa, która będąc skierowaną na politycznie określone cele, ma kształtować i zapewniać ład gospodarczy (*Ordnungspolitik*), jak również w przypadku gospodarki zorientowanej rynkowo mieć wpływ na strukturę (polityka strukturalna), obieg i wyniki podziału pracy procesów gospodarczych".
Słownik encyklopedyczny „Gospodarka rynkowa i planowa" (1992)	„Polityka gospodarcza to część polityki państwa, która obejmuje całość środków skierowanych na porządkowanie, wpływanie lub bezpośrednio angażowanie się w aktywność gospodarczą w danym obszarze (regionalnym, narodowym, międzynarodowym) lub branży (sektorze)".
U. Teichmann (1993)	„Polityka gospodarcza to całość środków państwowych, które skierowane są na uporządkowanie życia gospodarczego i wpływanie na nie w myśl określonych celów".
J. Brémond, M.-M. Salort (1994)	„Polityka gospodarcza to zespół zabiegów podejmowanych przez państwo lub społeczności lokalne dla podtrzymania działalności gospodarczej".

Źródło: opracowanie własne na podstawie: The Economist, 29 czerwca 1985, s. 35, cyt. [za:] A. Karpiński, *Co warto wiedzieć o polityce gospodarczej rządów*, ORGMASZ, Warszawa 1997, s. 36; *Gabler Wirtchaftslexikon*, Gabler, 13. Auflage, Wiesbaden 1992, s. 3822; *Marktwirtschaft und Planwirtschaft: ein enzyklopädisches Wörterbuch*, K.G. Saur, München-London-New York-Paris 1992, s. 860; U. Teichmann, *Wirtschaftspolitik, Verlag Vahlen*, 4. Auflage, München 1993, s. 346-347; J. Brémond, M.-M. Salort, *Odkrywanie ekonomii*, PWN, Warszawa 1994, s. 179.

Tabela 1.3. Wybrane definicje pojęcia polityki gospodarczej (ekonomicznej) w polskiej literaturze przedmiotu

Autor	Definicja
K. Secomski (1972)	„Za politykę ekonomiczną uważa się działalność państwa polegającą na określaniu bieżących i perspektywicznych celów społeczno-gospodarczych oraz ich realizacji za pomocą metod i środków wynikających z zasady racjonalnego gospodarowania".
S. Kruszczyński (1974)	„Przez politykę ekonomiczną państwa należy rozumieć, w szerokim znaczeniu tego słowa, bezpośrednie kierowanie gospodarką narodową przez państwo lub pośrednie jego oddziaływanie na funkcjonowanie tej gospodarki np. oddziaływanie przy wykorzystaniu instrumentów ekonomicznych (polityka celna, kredyty)".
O. Lange (1978)	„Polityka ekonomiczna polega na wykorzystaniu praw ekonomii do osiągnięcia zamierzonych celów. Celem tej polityki jest wdrożenie w życie praw i zasad wcześniej przez nią zbadanych, czyli prowadzenie działalności gospodarczej przynoszącej odpowiednie skutki".
S. Kuziński (1987)	„Polityka gospodarcza jest praktycznym zastosowaniem praw ujawnionych przez ekonomię polityczną dla osiągnięcia, za pomocą metod racjonalnego gospodarowania, celów określonych przez państwo".
B. Prandecka (1992)	„Polityka ekonomiczna to ogół działań państwa (rządu) mających na celu stymulowanie procesów gospodarczych, zgodnie z celami ogólnogospodarczymi i ogólnospołecznymi". W *ujęciu makroekonomicznym* polityka ekonomiczna zmierza do utrzymania produkcji na poziomie zapewniającym pełne wykorzystanie czynników produkcji (zwłaszcza siły roboczej), stabilnego poziomu cen i wzrostu gospodarczego. Jej elementami są: polityka fiskalna i monetarna. W *ujęciu mikroekonomicznym* polityka ekonomiczna może być także nakierowana na określone dziedziny życia gospodarczego (np. przemysł, budownictwo mieszkaniowe, rolnictwo, handel zagraniczny itp.) lub może dotyczyć konkretnych problemów (np. inwestycje, ochrona środowiska, ubezpieczenia, kształtowanie cen, płac, walka z bezrobociem i inflacją). Mądra polityka ekonomiczna może być potężną dźwignią rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Natomiast błędna polityka, co do założeń i realizacji prowadzi niejednokrotnie do katastrofalnych skutków, tym poważniejszych, im większa jest skala i intensywność podejmowanych operacji".
J. Kaja (1994)	„Polityka gospodarcza obejmuje świadome oddziaływanie państwa na zjawiska gospodarcze za pomocą określonych narzędzi służących do osiągnięcia założonych celów".
T. Orłowski (1998)	„Polityka gospodarcza to działanie państwa lub innego organu publicznego, zmierzająca do osiągnięcia konkretnych celów społeczno-ekonomicznych, w określonych warunkach i określonym czasie".
B. Winiarski (2002)	Przez politykę gospodarczą rozumie się świadome oddziaływanie władz państwowych na gospodarkę narodową – na jej dynamikę i strukturę, na stosunki ekonomiczne w państwie, na jego relacje gospodarcze z zagranicą.
N. Acocella (2002)	Polityka gospodarcza to zarazem dyscyplina badająca publiczne działania gospodarcze na trzech następujących poziomach: a) „bieżących" wyborów dokonywanych przez państwo; b) wyborów dokonywanych przez instytucje tzw. wyższego szczebla (czyli określających „gospodarczą konstytucję" społeczeństwa); c) identyfikacji społecznych preferencji celów. Polityka gospodarcza ma więc z zasady charakter komplementarny wobec badania zachowań innych podmiotów gospodarczych i funkcjonowania systemów gospodarczych, w ramach szeroko pojętej analizy ekonomicznej.
W. Jarmołowicz, M. Knapińska (2005)	Przez politykę gospodarczą należy rozumieć świadome i celowe przedsięwzięcia oraz działania instytucji oraz organów państwowych (rządowych i samorządowych) zgodne z przyjmowanymi wcześniej celami i zasadami oraz realnie wpływające na przebieg procesów i zjawisk gospodarczych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Secomski, *Elementy polityki ekonomicznej*, PWN, Wyd. II, Warszawa 1972, s. 26-27; S. Kruszczyński, *Planowanie gospodarki narodowej i elementy polityki ekonomicznej*, PWE, Warszawa 1974, s. 7; O. Lange, *Ekonomia polityczna*, t. I, PWN, Wyd. VIII, Warszawa 1978, s. 129; S. Kuziński, *Polityka gospodarcza. Realia, dylematy, propozycje*, Warszawa 1987, s. 7; B. Prandecka, *Polityka ekonomiczna. Problemy i analizy*, PAN, Instytut Nauk Ekonomicznych, Ossolineum, Wrocław, 1992, s. 13-45; J. Kaja, *Zarys polityki gospodarczej*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 1994, s. 7-19; T. Orłowski, *Nowy leksykon ekonomiczny*, Oficyna Wyd. Graf-Punkt, Warszawa 1998, s. 36; B. Winiarski, *Podstawowe pojęcia*, [w:] B. Winiarski (red.), *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 17; N. Acocella, *Zasady polityki gospodarczej*, PWN, Warszawa 2002, s. 15-17; W. Jarmołowicz, M. Knapińska, *Polityka państwa na rynku pracy w warunkach transformacji i integracji gospodarczej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005, s. 79.

Uwzględniając przytoczone definicje polityki gospodarczej i ekonomicznej warto określić precyzyjnie zakres tych pojęć. Jak się wydaje, zdaniem autorki ***pojęcie polityki gospodarczej jest szersze niż polityki ekonomicznej***. Aspekty etymologiczne (objaśniające pochodzenie) *economic policy* wskazują, że polityka ta może być rozważana w trzech obszarach:

1) w sensie polityki – wobec nauk ekonomicznych,
2) w sensie kategorii zyskowności, wydajności, efektywności oraz ekonomiczności,
3) w sensie gospodarczym.

Cechą polityki ekonomicznej jest koncentrowanie się na aspektach ekonomiczności gospodarki, na jej wydajności, na możliwie najbardziej ekonomicznym (racjonalnym, oszczędnym) wdrażaniu decyzji podmiotów polityki państwa. Natomiast *polityka gospodarcza* oprócz optymalizacji struktury gospodarki państwa uwzględnia szerzej cele, podmioty, narzędzia oraz decyzje, podejmowane nie tylko z punktu widzenia ekonomicznego ale również społecznego, czy dobra narodu, w określonych warunkach geopolitycznych. Na aspekty te zwrócił uwagę m.in. K. Piech w podjętych badaniach etymologicznych i sokratycznych definicji polityki gospodarczej[11]. Mając na uwadze ww. aspekty, przyjęto szeroką definicję tej polityki.

Przez **politykę gospodarczą** powinno rozumieć się: *całokształt zintegrowanych działań podejmowanych przez władze państwowe, organy, instytucje czy podmioty mające na celu realizację postawionych celów. W tym bezpośrednie kierowanie gospodarką narodową, jak i oddziaływanie na jej strukturę, dynamikę i funkcje przez podejmowanie bieżących i strategicznych decyzji, stosowanie zasad racjonalnego działania oraz na próbach rozwiązywania problemów społeczno-gospodarczych kraju, przy uwzględnieniu form własności, panującego ustroju politycznego, systemu społeczno-ekonomicznego oraz aktualnych uwarunkowań doktrynalnych, wewnętrznych i zewnętrznych kraju.*

W niniejszej książce są używane zamiennie pojęcia: polityka gospodarcza i polityka ekonomiczna.

Istotą polityki gospodarczej *jest tworzenie warunków dla osiągnięcia wzrostu gospodarczego kraju, który jest niezbędny z punktu zapewnienia długookresowej poprawy zaopatrzenia społeczeństwa w dobra rzeczowe i usługi. Wzrost gospodarczy rozumiany jest jako proces ilościowych zmian w gospodarce, będących następstwem zwiększenia potencjału materialnego i osobowego.*

Warto dodać, że prowadzona polityka gospodarcza ma istotny wpływ zarówno na sektor publiczny, jak i prywatny. Ma wymiar makro- i mikroekonomiczny, bieżący, jak i strategiczny oraz krajowy, jak i międzynarodowy. Co więcej, jak trafnie zauważa B. Pradecka i B. Winiarski *„mądra"* – właściwa polityka może być dźwignią

[11] K. Piech, *Etymologiczna i sokratyczna definicja polityki gospodarczej*, „Polityka gospodarcza" nr 5-6 (2001-2002), s. 237-261.

rozwoju społeczno-gospodarczego kraju, natomiast błędna polityka, co do założeń i realizacji, prowadzi niejednokrotnie do katastrofalnych skutków, tym poważniejszych im większa jest skala i intensywność podejmowanych decyzji[12].

Podmiotem polityki gospodarczej jest nie tylko władza państwowa, ale także każda jednostka organizacyjna, grupa społeczna, organizacje międzynarodowe, czy osoba podejmująca działania, których celem jest wywarcie określonego wpływu na tok spraw publicznych. Władza państwowa, przez konkretne organy realizuje przejęte założenia polityki gospodarczej. Dlatego sprawą niezwykle istotną jest sposób powoływania, struktura oraz szczegółowy zakres kompetencji i odpowiedzialności organów publicznych.

W *szerokim ujęciu* możemy wyróżnić następujące **grupy podmiotów**:

- kreujące politykę gospodarczą,
- starające się wpływać na realizowaną politykę gospodarczą,
- na które polityka gospodarcza jest ukierunkowana i oddziałuje.

W *wąskim ujęciu* wśród podmiotów uczestniczących w realizacji polityki gospodarczej możemy wyróżnić następujące poziomy, tworzone przez:

- **narodowe (krajowe) podmioty**: organy naczelnych, centralnych i terenowych władz państwowych,
- **ponadnarodowe podmioty/instytucje wspólnot, czy organizacji:** gospodarczych, handlowych, politycznych oraz finansowych (tabela 1.4).

J. Kaja określa, że podmiotami polityki gospodarczej są podmioty zajmujące się prowadzeniem polityki gospodarczej w warunkach danego państwa, które zostały wymienione w Konstytucji. W zależności od jej zapisów podmiotami tymi mogą być:

- instytucje: urząd prezydenta lub kanclerza, parlament, premier, rząd oraz bank centralny,
- agencje rządowe.

W strukturze podmiotów polityki gospodarczej istotne jest wyodrębnienie *instytucji władzy ustawodawczej* (z reguły parlament i prezydent) i *wykonawczej* (pozostałe centralne instytucje państwowe; pełnienie przez nich funkcji wykonawczych nie oznacza jednak, że nie mają wpływu na ustawodawstwo obowiązujące w kraju)[13].

[12] B. Prandecka, *Polityka ekonomiczna. Problemy i analizy*, PAN, Instytut Nauk Ekonomicznych, Ossolineum, Wrocław 1992, s. 13; B. Winiarski, *Podstawowe pojęcia...*, *op. cit.*, s. 18.

[13] J. Kaja, *Polityka gospodarcza. Wstęp do teorii*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2007.

Tabela 1.4. Główne podmioty (organy, instytucje) polityki gospodarczej

Poziom	Podmioty (organy, instytucje)	
Narodowy (krajowy)	Organy naczelne administracji państwowej	Prezydent, Rada Ministrów, Prezes Rady Ministrów, Ministrowie
	Organy centralne administracji (inaczej urzędy centralne)	Za najbardziej typowe urzędy centralne uważa się: • inspekcje, prowadzące kontrolę przestrzegania ustanowionych standardów w określonej dziedzinie działalności, • urzędy regulacyjne, wydające licencje na prowadzenie różnego typu działalności i sprawdzające poprawność wykonywania warunków tych licencji, • urzędy standaryzacyjne i certyfikacyjne, • urzędy nadzorcze nad pewnymi sferami działalności, • urzędy wykonujące specjalne zadania publiczne, • urzędy świadczące usługi publiczne.
	Organy terenowe administracji państwowej	Na szczeblu wojewódzkim, powiatowym, gminnym oraz inne organy powołane na podstawie ustawy lub porozumienia.
Ponadnarodowy	Organy ponadnarodowych wspólnot	Unia Europejska, w tym np.: Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG), Europejska Wspólnota Energii Atomowej (EURATOM).
	Organizacje międzynarodowe	• gospodarcze (Organizacja Współpracy i Rozwoju, OECD), • handlowe (Światowa Organizacja Handlu, WTO), • finansowe (Grupa Banku Światowego, Międzynarodowy Fundusz Walutowy) • militarne (Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego, NATO)

Źródło: opracowanie własne.

1.2. Uwarunkowania polityki gospodarczej – *Marzena Sobol*

Każda gospodarka funkcjonuje w określonym otoczeniu, które w znacznym stopniu determinuje kształt polityki gospodarczej oraz wpływa na możliwości rozwojowe kraju. Otoczenie jest zatem zbiorem uwarunkowań, które ogólnie można podzielić na: ustrojowo-systemowe, zewnętrzne i wewnętrzne (tabela 1.5).

Tabela 1.5. Uwarunkowania polityki gospodarczej

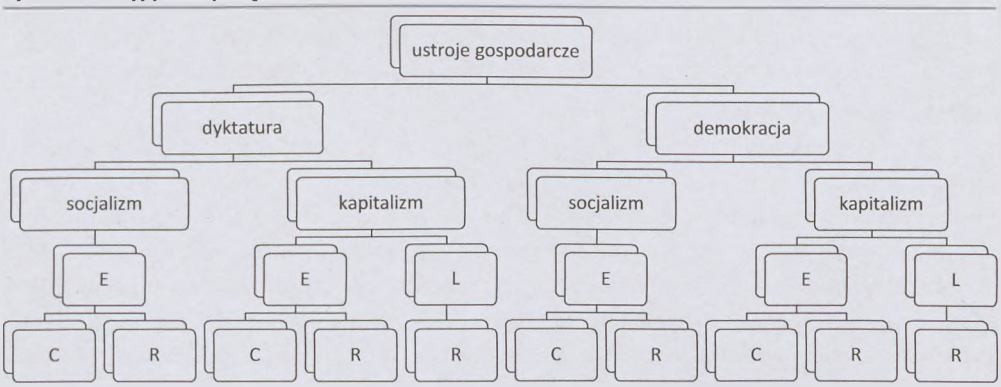
UWARUNKOWANIA POLITYKI GOSPODARCZEJ		
USTROJOWO-SYSTEMOWE	**ZEWNĘTRZNE**	**WEWNĘTRZNE**
• ustrój społeczno-gospodarczy • struktura administracyjna i społeczna • rozwiązania instytucjonalno-systemowe	• położenie geograficzne • stosunki z krajami sąsiedzkimi • *terms of trade* • przynależność do międzynarodowych ugrupowań (politycznych, gospodarczych, militarnych) • sytuacja gospodarcza na świecie	• zasoby naturalne • zasoby ludzkie • zasoby majątkowe • sytuacja polityczna • stosunki społeczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie B. Winiarski, *Uwarunkowania, cele i dziedziny polityki gospodarczej*, [w:] B. Winiarski (red.), *Polityka gospodarcza*, PWN, Warszawa 2002, s. 64.

Podstawę rozwiązań systemowych tworzy ustrój społeczno-gospodarczy (ustrój gospodarczy), który determinuje strukturę administracyjną i społeczną oraz reguluje stosunki ekonomiczne w kraju, w tym zwłaszcza określa własność środków produkcji. W konsekwencji ustrój gospodarczy decyduje o tym, co i w jakich ilościach jest wytwarzane oraz w jaki sposób dokonywany jest podział dóbr w gospodarce. Główne różnice pomiędzy poszczególnymi typami ustrojów gospodarczych sprowadzają się zatem do ilości przepisów regulujących stosunki w państwie, a także stopnia wolności gospodarczej, przejawiającej się ilością zakazów i nakazów obejmujących różne aspekty procesu gospodarowania. Ogólną klasyfikację ustrojów gospodarczych zaprezentowano na rysunku 1.1.

Wyjściowym podziałem, jest podział na **ustrój demokratyczny** i **dyktatorski.** Jest on ściśle związany z funkcjonującym w kraju mechanizmem wyborczym. Jeśli mechanizm ten daje społeczeństwu możliwość współtworzenia prawa, to mamy do czynienia z ustrojem demokratycznym. Jeśli stanowienie prawa odbywa się z pominięciem mechanizmu wyborczego, lub mechanizm ten podlega różnego rodzaju naciskom ze strony władzy, to ustrój gospodarczy ma wówczas charakter dyktatorski.

Rysunek 1.1. Typy ustrojów gospodarczych

E – ustrój etatystyczny, L – ustrój liberalny, C – centralne zarządzanie, R – gospodarka rynkowa.

Źródło: opracowanie na podstawie: W. Balicki, *Makroekonomia*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 1998, s. 19.

Podstawą podziału na **ustrój kapitalistyczny** i **socjalistyczny** jest własność środków produkcji. I tak, ustrój ma charakter kapitalistyczny, jeśli większość czynników produkcji oraz dóbr trwałych (np. nieruchomości) jest, lub na mocy prawa może być własnością prywatną. Jednocześnie decyzje dotyczące tego co, jak i w jakich ilościach produkować należą do podmiotów prywatnych. W ustroju socjalistycznym dominuje własność państwa i to ono decyduje o ilości i rodzaju produkowanych dóbr i usług.

Biorąc pod uwagę ilość, wagę i zakres obowiązujących zakazów i nakazów, stanowiących o zakresie wolności gospodarczej w kraju, ustroje gospodarcze można podzielić na **liberalne** i **etatystyczne**. Ustrój liberalny charakteryzuje się dużą swobodą w zakresie podejmowania decyzji gospodarczych. Jednocześnie decyzje tych podmiotów w większości są regulowane przez mechanizmy rynkowe. W systemach tych państwo jest swego rodzaju „stróżem prawa", a wprowadzane przez władze publiczne ograniczenia, dotyczą tylko wybranych obszarów. W ustrojach etastycznych, stopień ingerencji państwa w proces podejmowania decyzji gospodarczych jest znacznie większy. To państwo, w ramach decyzji administracyjnych decyduje o kierunkach, rozmiarach i sposobie podziału produkcji.

Łącząc kryterium własności środków produkcji z kryterium sposobu i zakresu regulacji, ustroje gospodarcze można następnie podzielić na: **system gospodarki rynkowej** i **system gospodarki centralnie planowanej**. Głównymi filarami gospodarki rynkowej są wolność gospodarcza, własność prywatna oraz prowadzenie działalności zgodnie z rachunkiem ekonomicznym. Przykładami krajów, których gospodarki są najbardziej zbliżone do gospodarki rynkowej są Stany Zjednoczone i Japonia. W gospodarkach centralnie planowanych dominuje własność państwowa, a rozwój gospodarki opiera się na wieloletnich planach. W systemie tym władze gospodarcze podejmują decyzje co do wielkości produkcji, reglamentacji dóbr, a także ich cen. Taki ustrój gospodarczy obowiązywał w Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej, a współcześnie panuje na Kubie i w Koreańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej.

Generalnie, system gospodarki rynkowej w świadomości ludzi wiąże się z ustrojem kapitalistycznym, zaś system gospodarki centralnie planowanej z ustrojem socjalistycznym. Problem ten jest jednak znacznie bardziej złożony. W każdym bowiem systemie mamy do czynienia z centralnymi regulacjami państwowymi oraz własnością państwową. W praktyce czyste systemy ekonomiczne nie istnieją. Przykładowo, w większości krajów europejskich funkcjonuje tzw. społeczna gospodarka rynkowa, gdzie państwo gwarantuje swobodę działalności gospodarczej, starając się jednocześnie o społeczne wyrównywanie jej skutków. Generalnie celem społecznej gospodarki rynkowej jest takie gospodarowanie w ramach wolnorynkowego systemu gospodarczego, aby utrzymać wysoki wzrost gospodarczy, niski wskaźnik inflacji oraz niski poziom bezrobocia, przy jednoczesnym zapewnieniu dobrych warunków pracy, zabezpieczeń socjalnych i dostarczaniu dóbr publicznych na wysokim poziomie. Realizując tę koncepcję państwo ingeruje w gospodarkę za pomocą odpowiednio prowadzonej polityki konkurencji i uzupełniania rynku, a także tworzy politykę socjalną i podziałową[14].

[14] Na ten temat zobacz: A. Kosztowniak, *Dysproporcje rozwojowe w krajach funkcjonujących w różnych modelach systemu gospodarczego*, [w:] H. Treder, K. Żołądkiewicz (red.), *Wyzwania gospodarki globalnej*. Prace i Materiały Instytutu Handlu Zagranicznego, nr 28, tom 1, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytet Gdański, Sopot 2010, s. 189-200.

Model społecznej gospodarki rynkowej funkcjonuje również w Polsce. W art. 20 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zapisano, że „Społeczna gospodarka rynkowa, oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej"[15].

Jeśli chodzi o **zewnętrzne uwarunkowania** polityki gospodarczej, to kluczowe znaczenie ma tu położenie geograficzne kraju, które określa niejako jego możliwości w zakresie współpracy z innymi krajami, zarówno na płaszczyźnie politycznej, jak i gospodarczej. Każda forma współpracy międzynarodowej (przynależność do ugrupowań militarnych, gospodarczych, politycznych) niesie za sobą określone konsekwencje, a także następstwa dla polityki gospodarczej. Przykładem może być chociażby członkostwo w ugrupowaniu integracyjnym jakim jest Unia Europejska, Unia Gospodarcza i Walutowa, czy przynależność do międzynarodowych ugrupowań gospodarczych, jak np. Światowa Organizacja Handlu. Na kształt polityki gospodarczej może mieć również wpływ przynależność kraju do międzynarodowych instytucji finansowych, takich jak Międzynarodowy Fundusz Walutowy czy Bank Światowy. Chodzi zwłaszcza o sytuację, gdy w ramach programów pomocowych, kraj zobowiązuje się do przestrzegania reguł i zaleceń, warunkujących otrzymanie pomocy.

Kolejnym, ważnym zewnętrznym czynnikiem, warunkującym kształt polityki gospodarczej jest sytuacja gospodarcza i polityczna na świecie, w tym zwłaszcza w krajach będących głównymi partnerami handlowymi. Dobra koniunktura sprzyja zwiększaniu eksportu i ogólnie poprawie warunków wymiany tzw. *„terms of trade"*[16]. Gwarantuje też niejako stabilność dostaw, co z kolei przekłada się na stabilność produkcji krajowej. I odwrotnie. Kryzys, stagnacja, lub nieporozumienia na tle politycznym mogą ograniczać rozmiary wymiany i pogarszać jej warunki. Czasem mogą też skutkować wprowadzeniem przez niektóre kraje restrykcji importowo-eksportowych w postaci embarga, ograniczeń wjazdowych, kredytowych itp.[17]

Do głównych **wewnętrznych uwarunkowań** polityki gospodarczej zalicza się przede wszystkim zasoby naturalne, ludzkie i majątkowe kraju. Stan tych zasobów, ich struktura i dostępność determinują możliwości ekonomiczne kraju. **Zasoby naturalne** odnoszą się przede wszystkim do bogactw naturalnych kraju, tj. zasobów surowców mineralnych, zasobów wody, gleb, lasów itp. Z punktu widzenia polityki gospodarczej istotne jest nie tylko racjonalne gospodarowanie posiadanymi zasobami, ale także ich ochrona. Przejawem działań na rzecz ochrony środowiska natural-

[15] Konstytucja Rzeczpospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. Nr 78, poz. 483).

[16] *„Terms of trade"* – wskaźnik przedstawiający relację cen dóbr eksportowanych do cen dóbr importowanych. Pokazuje zmiany siły nabywczej eksportu w stosunku do importu. Zmiany tego wskaźnika przedstawiają korzyści (straty) krajów prowadzących wymianę z zagranicą. Poprawa *„terms of trade"* następuje, gdy ceny dóbr eksportowanych rosną szybciej w danym okresie niż ceny dóbr importowanych. Oznacza to, że dany kraj zapłaci mniej za dobra importowane. I odwrotnie

[17] Przykładem mogą być trudne relacje polsko-rosyjskie.

nego jest wprowadzanie przez władze państwowe różnego rodzaju barier i ograniczeń dla działalności gospodarczej oraz realizowanie programów mających na celu przeciwdziałanie potencjalnym zagrożeniom ekologicznym. Polityka państwa w tym obszarze pomaga tworzyć ekologiczną gospodarkę, chronić przyrodę oraz dbać o zdrowie i jakość życia mieszkańców.

Racjonalne gospodarowanie i ochrona zasobów naturalnych jest jednym z głównych priorytetów Unii Europejskiej[18]. Przejawem tego są chociażby unijne normy w zakresie ochrony środowiska, które uznawane są za jedne z najsurowszych na świecie. W dokumencie programowym **„Europa 2020"**, Komisja Europejska wskazuje kierunek działań na rzecz wzrostu gospodarczego na najbliższe dziesięciolecie. Jedną z siedmiu inicjatyw przewodnich strategii, jest racjonalne wykorzystanie ograniczonych z natury zasobów naturalnych. Polityka ochrony środowiska ma pomóc w realizacji ogólnych celów strategii na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego, sprzyjającego włączeniu społecznemu, który przyczyni się do przekształcenia Europy w gospodarkę opartą na wiedzy i efektywnie wykorzystującą zasoby[19]. Unia Europejska współpracuje również z sąsiednimi krajami, zachęcając je do takiego samego postępowania, a także odgrywa aktywną rolę w międzynarodowych negocjacjach dotyczących zrównoważonego rozwoju, różnorodności biologicznej i zmian klimatu. Unijny cel długoterminowy, związany ze zrównoważeniem środowiskowym jest jednym z milenijnych celów Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ)[20].

Pod pojęciem **zasoby ludzkie** rozumie się zarówno liczbę ludności zamieszkującą dany kraj, jak i jej strukturę (wiek, płeć, wykształcenie, narodowość). Liczba i struktura ludności, z jednej strony – określa zasoby siły roboczej w kraju, z drugiej zaś – potencjał odbiorców produktów i usług. Determinuje ona zatem poziom i warunki zatrudnienia w kraju, rozmiary produkcji krajowej, poziom i jakość świadczeń ze strony państwa oraz zakres i dostępność dóbr publicznych.

Zasoby majątkowe, w tym przede wszystkim produkcyjny majątek trwały oraz szeroko pojęta infrastruktura, determinują w dużej mierze efektywność siły roboczej i posiadanych przez kraj zasobów naturalnych. Jednocześnie, znaczenie ma nie tylko rozmiar tzw. bazy materialnej gospodarki, ale przede wszystkim jej jakość. Z tego punktu widzenia istotną rolą państwa jest wspieranie procesów inwestycyjnych i modernizacyjnych w kraju, tj. pośrednie bądź bezpośrednie oddziaływanie na rozmiary inwestycji, ich kierunki i lokalizację.

---

[18] Począwszy od lat 70. Unia Europejska przyjęła ponad 200 aktów prawnych w zakresie ochrony środowiska.

[19] *Europa 2020, Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Komunikat Komisji Europejskiej, KOM(2010) 2020 wersja ostateczna, Bruksela 3.3.2010.

[20] *Zrozumieć politykę Unii Europejskiej – Środowisko*, Komisja Europejska, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2014, s. 4, [w:] www.europa.eu/eyd2015/sites/default/files/toolkit/teachers-corner/publication-environment-2014/publication-environment-2014_pl.pdf (dostęp: 21.07.2015).

1.3. Cele polityki gospodarczej – *Marzena Sobol*

Ingerencja państwa w gospodarkę zawsze jest celowa i w znacznym stopniu wpływa na jej kształt i rozwój. Jednocześnie nie chodzi o realizację jednego konkretnego celu, a raczej układ celów, które są zmienne w czasie i przestrzeni. Wśród nich wyróżnia się tak powszechnie uznawane wartości, jak: suwerenność narodowa, sprawiedliwość, wolność i prawa człowieka, postęp społeczno-ekonomiczny itd. Oprócz celów dotyczących wartości podstawowych wyróżnia się[21]: cele ustrojowo-systemowe i polityczne, społeczne, ekologiczne, militarno-obronne i wreszcie ekonomiczne (tabela 1.6).

Tabela 1.6. Cele polityki gospodarczej państwa

CELE	**GENERALNE**	• suwerenność narodowa • sprawiedliwość • postęp społeczno-ekonomiczny • prawa człowieka	
	USTROJOWO-SYSTEMOWE I POLITYCZNE	• umacnianie istniejącego ustroju społeczno-gospodarczego, zapewnianie jego ewolucji	
	SPOŁECZNE	• sprawiedliwy podział dochodu • gwarancja zatrudnienia • wyrównane szanse awansu • dostęp do dóbr kulturalnych i oświaty • zapewnienie ochrony zdrowia • zabezpieczenie społeczne	
	EKOLOGICZNE	• ochrona środowiska naturalnego • rekultywacja	
	OBRONNO-MILITARNE	• powiększanie siły gałęzi o znaczeniu obronnym • zapewnienie niezbędnych rezerw mocy produkcyjnych i środków produkcji	
	EKONOMICZNE	• pomnażanie bogactwa kraju • powiększanie dobrobytu	• przemiany strukturalne • efektywne wykorzystane zasobów • wzrost gospodarczy • wzrost przedsiębiorczości • równowaga gospodarcza (wewnętrzna i zewnętrzna) • wzrost udziału w międzynarodowym podziale pracy

Źródło: B. Winiarski, *Uwarunkowania, cele i dziedziny polityki gospodarczej*, [w:] B. Winiarski (red.), *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 74.

Cele ustrojowo-systemowe i polityczne dotyczą kształtowania stosunków społeczno-ekonomicznych w państwie i zależą w dużej mierze od uwarunkowań ustrojowych panujących w kraju oraz założeń doktrynalnych ugrupowań politycznych

[21] Zob. B. Winiarski, *Uwarunkowania, cele i dziedziny polityki gospodarczej*, [w:] B. Winiarski (red.), *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 74.

sprawujących władzę. **Cele społeczne** dotyczą podziału dochodu narodowego i różnorodnych elementów pozamaterialnych, jak chociażby: gwarancji zatrudnienia, dostępu do kultury i oświaty, opieki zdrowotnej itd. **Cele ekologiczne** związane są przede wszystkim z ochroną środowiska naturalnego. Ich realizacja polega na ograniczaniu i uwarunkowywaniu przez państwo prowadzenia działalności gospodarczej, a dokładnie jej rodzajów, lokalizacji, stosowanej technologii, jak również na ochronie zasobów wodnych, zabezpieczaniu przed zanieczyszczeniem powietrza i gleby oraz rekultywacji środowiska na obszarach „zrujnowanych". **Cele obronno-militarne** realizowane są zwykle poprzez formowanie przez władze krajowe odpowiedniej struktury gospodarki, w tym głównie struktury przemysłu. Chodzi tu o rozwijanie przez państwo tych gałęzi przemysłu, które są niezbędnie dla wytwarzania podstawowych i pomocniczych materiałów stosowanych do produkcji sprzętu wojskowego. Nie bez znaczenia jest również ilość środków, jakie państwo corocznie przeznacza z budżetu na cele militarne, tj. szkolenie kadr, zakup sprzętu wojskowego, rozwijanie nowych technologii wojskowych itp. Warto jednak pamiętać, że wzrost tych nakładów często odbywa się kosztem ograniczania wydatków na inne cele gospodarcze. W praktyce nakłady te wyznacza się w relacji do PKB, co uzależnia ich poziom od ogólnej sytuacji gospodarczej kraju.

Cele ekonomiczne państwa wiążą się zwykle z pomnażaniem bogactwa kraju i osiąganiem możliwie najwyższego poziomu szeroko rozumianego dobrobytu społecznego. Rozumie się je ogólnie, jako dążenie do zapewnienia w możliwie maksymalnym stopniu wewnętrznej i zewnętrznej równowagi gospodarczej. Chodzi głównie, (choć nie tylko) o zapewnienie odpowiedniego tempa wzrostu gospodarczego, możliwie najwyższego stopnia równowagi na wewnętrznym rynku produktów i czynników wytwórczych oraz o zapewnienie tzw. równowagi zewnętrznej[22]. Powyższe cele określa się mianem **„magicznego czworoboku"**. Nazwa wywodzi się stąd, że istnieją poważne trudności jednoczesnego osiągnięcia czterech wymienionych celów[23]. Chodzi mianowicie o:

a) tempo wzrostu gospodarczego (GDP – *Gross Domestic Product*), będące syntetycznym wyrazem przyrostu poziomu rozwoju gospodarczego danego kraju i zamożności jego obywateli;
b) stopę bezrobocia (U – *Unemployment)*, mierzoną jako stosunek liczby zatrudnionych do zasobów siły roboczej zdolnej do pracy;
c) stopę inflacji (CPI – *Consumer Proces Index)*, traktowaną jako wskaźnik równowagi wewnętrznej i mierzoną zazwyczaj wskaźnikiem wzrostu cen dóbr konsumpcyjnych;

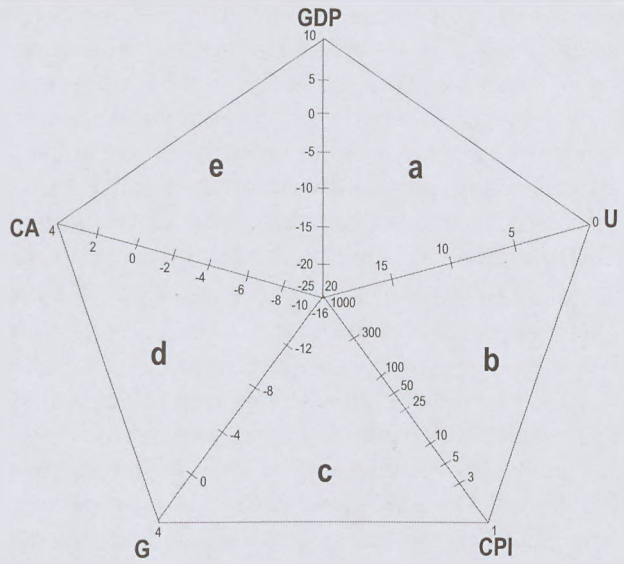
[22] Określona gospodarka znajduje się w równowadze zewnętrznej, gdy bilans płatniczy jest zrównoważony w sensie ekonomicznym, czyli jego saldo wynosi zero.

[23] Zob. M. Sobol, *Polityka pieniężna Narodowego Banku Polskiego w drodze do euro*, CeDeWu, Warszawa 2008, s. 12.

d) stopę zadłużenia zagranicznego (CA – *Current Account)*, mierzoną jako relacja salda rachunku obrotów bieżących do analizowanego kraju do produktu krajowego brutto.

Obecnie za istotny uważa się również stopień realizacji piątego celu tj. zapewnienie możliwie najwyższego stopnia stabilizacji budżetu państwa (G – *Goverment*), będącego relacją salda budżetu analizowanego kraju do produktu krajowego brutto. Wymienione pięć wielkości, charakteryzujących stopień stabilizacji makroekonomicznej, można ująć w **tzw. model pięciokąta**[24] (rysunek 1.2).

Rysunek 1.2. Pięciokąt stabilizacji makroekonomicznej

GDP – stopa wzrostu gospodarczego w procentach
U – stopa bezrobocia w procentach
CPI – stopa inflacji (wskaźnik cen konsumpcyjnych)
G – relacja salda budżetu państwa do produktu krajowego brutto (PKB = GDP)
CA – relacja salda rachunku obrotów bieżących do produktu krajowego brutto

Źródło: J. Misala, *Istota gospodarki zamkniętej, gospodarki otwartej i gospodarki światowej oraz proces tworzenia i podziału dochodu narodowego w gospodarce otwartej*, [w:] J. Misala (red.), *Makroekonomia gospodarki otwartej*, Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom 2006, s. 18.

[24] J. Misala, *Istota gospodarki zamkniętej, gospodarki otwartej i gospodarki światowej oraz proces tworzenia i podziału dochodu narodowego w gospodarce otwartej*, [w:] J. Misala (red.), *Makroekonomia gospodarki otwartej*, Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom, 2006, s. 17.

Na rysunku 1.2 przedstawiono optymalny układ analizowanych wskaźników w danym okresie t. Z teoretycznego punktu widzenia optymalnym rozwiązaniem można określić stan odpowiednio wysokiego wzrostu gospodarczego, przy pełnym wykorzystaniu zasobów produkcyjnych i równoczesnym utrzymywaniu równowagi wewnętrznej oraz zewnętrznej danego kraju. Zatem im lepsza sytuacja w zakresie analizowanych wskaźników, tym dalej konkretny punkt jest położony od centrum układu[25]. W praktyce zapewnienie i utrzymanie takiego stanu nie jest zadaniem łatwym. Chodzi bowiem o próbę optymalizacji w mniejszym lub większym stopniu konkurencyjnych celów polityki gospodarczej. Dla przykładu, szybsze tempo wzrostu gospodarczego może powodować spadek bezrobocia, ale jednocześnie wywołuje presję inflacyjną oraz tendencję do wzrostu zadłużenia zagranicznego.

W związku z powyższym, istnieje wiele dylematów związanych z wyborem celów, odnoszących się zarówno do wzrostu i równowagi gospodarki wewnętrznej, jak również wyboru między równowagą zewnętrzną i wewnętrzną kraju. Współcześnie zazwyczaj jest tak, że wśród priorytetów polityki gospodarczej równowaga wewnętrzna ma przewagę nad równowagą zewnętrzną. Nie oznacza to jednak, że równowaga zewnętrzna jest mało ważnym celem polityki gospodarczej. Przeciwnie, konieczność utrzymania swobody działania kraju w stosunkach gospodarczych z zagranicą nakazuje władzom gospodarczym przestrzegać zasady rozrachunku gospodarczego wobec otoczenia[26]. Wobec tego zasadnicze znaczenie ma umiejętne łączenie celów i instrumentów wewnętrznej i zagranicznej polityki gospodarczej.

Zachodzące we współczesnej gospodarce światowej procesy globalizacji, prowadzące do coraz większej współzależności i integracji państw, społeczeństw, gospodarek i kultur, powodują, że w procesie formułowania celów polityki gospodarczej coraz większego znaczenia nabiera **koordynacja tych celów w skali międzynarodowej**. Chodzi o to, że w zglobalizowanym świecie, wydarzenia mające miejsce w jednym kraju, w tym również będące wynikiem decyzji władz państwowych, wywołują określone skutki w innych krajach – **tzw. efekty zewnętrzne**. Efekty te mogą być zarówno pozytywne, jak i negatywne i prowadzić odpowiednio do zwiększenia dobrobytu obu krajów lub wywoływać efekt „zubożania sąsiada". Międzynarodową koordynację polityki gospodarczej można ogólnie zdefiniować jako sytuację, w której każdy kraj dostosowuje swoje narzędzia polityki tak, aby osiągnąć zarówno cele reszty świata, jak i własne[27]. Koordynacja ta może być prowadzona przez podejmowanie uzgodnień (np. negocjacje dotyczące ceł) lub przez przyjmowanie reguł będących formą zinstytucjonalizowanej współpracy (np. przyjęte w Maastricht reguły uczestnictwa w Unii Gospodarczej i Walutowej krajów Unii Europejskiej).

---

[25] Na ten temat zobacz: J. Misala, E. Siek, *Rozwój procesu stabilizacji makroekonomicznej w Polsce w okresie 1990-2005 i główne czynniki determinujące*, Zeszyty Naukowe Kolegium Gospodarki Światowej SGH, nr 19, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2006, s. 113-136.

[26] H. Bąk, Z. Marciniak, R. Michalski, D. Rosati, *Wstęp do polityki gospodarczej*, Instytut Koniunktury i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa 1990, [za:] J. Misala (red.), *Makroekonomia gospodarki otwartej*, Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom 2006, s. 17.

[27] R.N. Cooper, *Macroeconomic Policy Adjustment in Interdependent Economies*, Quarterly Journal of Economics, t. 83, s. 1-24, [za:] N. Acocella, *Zasady polityki gospodarczej*, PWN, Warszawa 2002, s. 538.

1.4. Instrumenty polityki gospodarczej – *Marzena Sobol*

Instrumenty polityki gospodarczej to zmienne, za pomocą których władze gospodarcze mogą oddziaływać na inne zmienne, uznane za cele polityki gospodarczej. Daną zmienną można uznać za instrument, jeśli spełnia trzy poniższe warunki[28]:

1. Władze gospodarcze mogą ją kontrolować, tj. mogą decydować o jej wartości i mogą jej tę wartość nadawać **(możliwość kontrolowania)**;
2. Ma wpływ na inne zmienne, zajmujące istotne miejsce w preferencjach polityków **(skuteczność)**;
3. Różni się od innych instrumentów pod względem możliwości kontrolowania i skuteczności **(niezależność)**.

Instrumenty polityki gospodarczej można klasyfikować na różne sposoby. I tak, jednym z podziałów jest podział na **instrumenty o charakterze ekonomicznym i pozaekonomicznym.** Do instrumentów ekonomicznych zalicza się między innymi: ceny, stawki taryfowe celne i ubezpieczeniowe, dotacje, subwencje oraz ulgi podatkowe. Jeśli chodzi o instrumenty pozaekonomiczne to mogą one mieć charakter administracyjny (np. zarządzenia i uchwały władz państwowych), prawny (np. akty normatywne), informacyjny (raporty, analizy dotyczące różnych obszarów gospodarki narodowej) oraz moralny (apele, kampanie społeczne).

Kolejny podział to podział na **instrumenty bezpośrednie** i **pośrednie**. Istota instrumentów bezpośrednich sprowadza się do narzucania przez państwo określonego sposobu zachowania w odniesieniu do poszczególnych podmiotów lub ich grup. Odbywa się to głównie za pomocą narzędzi administracyjno-prawnych, tj. nakazów, zakazów, decyzji dot. racjonowania konsumpcji, kwot importowych, kontroli płac oraz cen itp. Instrumenty pośrednie oddziałują na postawy i decyzje podmiotów gospodarujących. Z jednej strony – mogą zachęcać do określonych zachowań, z drugiej zaś – zniechęcać. Głównymi instrumentami o charakterze pośrednim są: polityka fiskalna, polityka pieniężna i polityka kursowa. Polityka fiskalna to ogólnie rzecz biorąc polityka przychodów i wydatków budżetowych. Polityka pieniężna polega na regulowaniu ilości pieniądza w obiegu. W polityce kursowej chodzi o oddziaływanie przez władze państwowe na poziom kursu waluty krajowej. Szczegółowe omówienie poszczególnych rodzajów polityk, zaprezentowano w kolejnych rozdziałach niniejszej książki.

Kolejnym podziałem instrumentów polityki gospodarczej jest podział na **instrumenty uznaniowe (dyskrecjonalne) i automatyczne (reguły)**. Pierwsze z nich charakteryzują się znaczną swobodą dysponowania przez władze gospodarcze i łatwo-

[28] M.A. Dąbrowski, *Normatywna teoria polityki gospodarczej*, [w:] N. Acocella (red.), *Zasady polityki gospodarczej*, PWN, Warszawa 2002, s. 220.

ścią kontroli. Samo zastosowanie tych instrumentów wymaga odpowiednich decyzji, poprzedzonych obserwacją rzeczywistości gospodarczej. Instrumenty automatyczne (reguły) działają niejako samoczynnie. Szczególna grupę stanowią tu **automatyczne stabilizatory koniunktury** (progresywne podatki, zasiłki dla bezrobotnych, subsydia dla rolników), które zmniejszają nierówności w podziale dochodów i jednocześnie łagodzą zmiany koniunktury gospodarczej.

Realizując założone cele władze gospodarcze muszą pamiętać, że jakkolwiek instrumenty polityki gospodarczej ukierunkowane są na cele makroekonomiczne, to jednak ich skutki niekoniecznie rozkładają się równo w całym systemie ekonomicznym. Wprost przeciwnie, często mają one charakter selektywny. Dla przykładu, zaostrzenie polityki pieniężnej ma większy, niekorzystny wpływ na małe przedsiębiorstwa, gdyż płacą one z reguły wyższe odsetki, mają ograniczony dostęp do kredytu i mogą tylko w ograniczony sposób korzystać z samofinansowania. W podobny sposób rewaluacja lub aprecjacja kursu walutowego w większym stopniu obniży eksport przedsiębiorstw produkujących dobra o dużej elastyczności cenowej popytu niż eksport przedsiębiorstw wytwarzających produkty, w przypadku których ta elastyczność jest niższa. Te selektywne efekty są ważne i muszą być brane pod uwagę przy dokonywaniu wyborów w polityce[29].

1.5. Główne dziedziny polityki gospodarczej – *Aneta Kosztowniak*

Uwzględniając fakt, że polityka gospodarcza jest obszerną, interdyscyplinarną polityką realizowaną przez wiele podmiotów, przed którymi stawia się wiele celów społeczno-gospodarczych, a do ich realizacji wykorzystuje się szerokie instrumentarium narzędzi, również wydzielenie jej dziedzin jest wieloaspektowe.

W zależności od szczegółowości przyjętych kryteriów podziału polityki gospodarczej, rozwiązywanych problemów oraz zastosowanych instrumentów możemy wyróżnić następujące jej dziedziny, systemy oraz podsystemy.

Przyjmując **trzy poziomową strukturę podziału** polityki gospodarczej możemy wyróżnić:

1. **Dziedziny** – uwzględniając podział ekonomii na makroekonomię i mikroekonomię.
2. **Systemy** – uwzględniając rodzaje problemów rozwiązywanych w ramach polityki rozwoju społeczno-gospodarczego.
3. **Podsystemy** – uwzględniając kryteria przedmiotowe oraz liczne instrumenty.

[29] M. Sobol, *Polityka pieniężna Narodowego Banku Polskiego...*, *op. cit.*, s. 14.

I. **Dziedziny polityki gospodarczej** – uwzględniają podział ekonomii z metodologicznego punktu widzenia oraz próbują odpowiedzieć na pytania: czy jest nim jednostka (podmiot gospodarczy)? rynek pojedynczego dobra i (lub) usługi? czy też ogół (zbiorowość) podmiotów gospodarczych i rynków? W ramach polityki gospodarczej, możemy wyróżnić:
   1.1. **Politykę makroekonomiczną** – która obejmuje oddziaływanie państwa w zakresie całokształtu procesu gospodarczego, przy wykorzystywaniu takich mechanizmów regulacji, jak pieniądz i budżet państwa. Dotyczy ona kształtowania systemu gospodarczego jako całości. Przedmiotem jej zainteresowania jest struktura, rezultaty i zachowania całej gospodarki. W przeciwieństwie do polityki mikroekonomicznej kształtuje i analizuje ona zjawiska, współzależności i procesy zachodzące w skali całej gospodarki. Szczególnym zainteresowaniem polityki makroekonomicznej jest wpływanie na długookresowe trendy w zakresie produkcji dóbr i usług, bezrobocia i inflacji, rozwoju społecznego itp. Monitorując sytuacje w gospodarce narodowej wykorzystuje agregatowe wskaźniki gospodarcze, takie jak np.: dochód narodowy, stopa bezrobocia, stopa inflacji, deficyt i dług publiczny, kurs walutowy, bilans płatniczy, agregatowy popyt oraz agregatowa podaż. Efekty tej polityki decydują o poziomie wzrostu i rozwoju gospodarczego kraju, przesądzając tym samym o odczuwalnym poziomie dobrobytu ekonomicznego gospodarstw domowych oraz podmiotów gospodarczych[30].
   1.2. **Politykę mikroekonomiczną** – która zajmuje się regulacją konkretnych zagadnień gospodarki, jej poszczególnych gałęzi, rodzajów produkcji oraz rynków na określone towary i usługi. Polityka ta wpływa na zachowania konsumentów (gospodarstw domowych), podmiotów gospodarczych (producentów, usługodawców), instytucji rynkowych i publicznych. Na politykę mikroekonomiczną składają się działania mające na celu: a) ochronę istnienia, zapewnienie powstania oraz funkcjonowania rynków w tych sferach, w których są one w stanie zapewnić efektywną produkcję, b) korygowanie wskazanych przez teorię mikroekonomii różnych nieefektywności w funkcjonowaniu rzeczywistych rynków, c) zapewnienie sprawiedliwego podziału majątku pomiędzy jednostki (gospodarstwa domowe) oraz zagwarantowanie podaży dóbr pożądanych społecznie[31].

II. **Systemy polityki gospodarczej** – ze względu na rodzaje problemów poruszanych w polityce gospodarczej można wyróżnić ogólną politykę rozwoju społeczno-gospodarczego, której elementami są[32]:

---

[30] Zob. S. Lis, *Współczesna makroekonomia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2011, s. 21.

[31] Zob. M. Raczyński, *Polityka mikroekonomiczna*, [w:] N. Acocella (red.), *Zasady polityki gospodarczej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 10.

[32] Jak słusznie zauważa S. Swadźba, systemy gospodarcze poszczególnych krajów zawsze różniły się i będą się różnic między sobą, ponadto ewoluują. Nie ma więc dwóch identycznych krajowych systemów gospo-

2.1. Polityka wzrostu (rozwoju) – koncentruje się na osiąganiu wzrostu gospodarczego w skali długookresowej oraz na przeciwdziałaniu zjawiskom, które mogłyby hamować wzrost PKB, tj. na łagodzeniu wahań koniunkturalnych, zwalczaniu czynników kryzysogennych, skracaniu fazy kryzysu i depresji oraz na stymulowaniu ożywienia. Polityka ta wywodzi się z polityki antycyklicznej[33].

2.2. Polityka strukturalna – obejmuje wszystkie przedsięwzięcia, które instancje państwowe podejmują w celu oddziaływania na strukturę gospodarki (sektory, gałęzie). Polityka ta powinna służyć promowaniu długookresowych zmian w rozmieszczeniu oraz wykorzystaniu i efektywności czynników produkcji. Odgrywa ona ważną rolę szczególnie w przypadku tych gospodarek, które chcą sprostać wymogom konkurencyjności. Wśród głównych celów tej polityki znajdują się:

- poprawa efektywności ekonomicznej gospodarki przez szybsze przemieszczanie zasobów gospodarki, tj. z dziedzin o niskiej efektywności ekonomicznej do dziedzin wysoko rentownych,
- zwiększanie konkurencyjności krajowych wyrobów na rynkach światowych, przez kształtowanie nowoczesnej struktury gospodarczej oraz jej proeksportową orientację,
- wykorzystanie procesu zmian strukturalnych do ograniczania wpływu barier rozwojowych (barier surowcowych, energetycznych, ekologicznych oraz demograficznych itd.),
- unowocześnianie gospodarki poprzez wspieranie dziedzin charakteryzujących się wyższym postępem technicznym, technologicznym i organizacyjnym,
- przyspieszenie wzrostu gospodarczego i przeciwdziałanie bezrobociu.

Współcześnie kształtują się nowe relacje pomiędzy mechanizmem rynkowym a polityką strukturalną. Decyzje handlowe, produkcyjne i inwestycyjne podejmują podmioty gospodarcze, natomiast zadaniem władz publicznych jest zapewnienie odpowiedniego klimatu konkurencyjnego, motywującego podmioty gospodarcze do inicjatywy i ponoszenia ryzyka gospodarczego oraz podejmowania działań przyspieszających procesy bieżące i strukturalne. Nie oznacza to jednak, iż znaczenie polityki strukturalnej maleje, zmieniają się jedynie jej charakter i metody. W krajach wysoko rozwiniętych jej istotność wręcz rośnie i wynika z wykształcenia się nowych

darczych. Wynika to z przyczyn ekonomicznych, politycznych i społeczno-kulturowych (historia, tradycja, religia itp.). Zob. S. Swadźba, *Teoretyczne aspekty oceny krajowych systemów gospodarczych*, Prace Naukowe, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Katowice 2005, s. 7; S. Swadźba, *Systemy gospodarcze i ich ewolucja. Kraje postsocjalistyczne*, Prace Naukowe, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Katowice 2004.

[33] Zob. rozdział 5. *Polityka rozwoju*.

cech międzynarodowego podziału pracy. Nowy wymiar polityki strukturalnej jest też konsekwencją silnego umiędzynarodowienia produkcji, zwiększania zależności pomiędzy poszczególnymi segmentami gospodarki światowej, czy też łączenia się krajów w różnego rodzajach organizacjach, czy ugrupowaniach gospodarczych[34].

2.3. Polityka regionalna – obejmuje całokształt działań władz publicznych (zarówno centralnych jak i terytorialnych), podmiotów prywatnych oraz różnych instytucji, mających na celu zwiększenie konkurencyjności gospodarek regionalnych, poprzez zdynamizowanie ich rozwoju oraz redukowanie przestrzennych dysproporcji rozwoju. Polityka ta realizowana jest na poziomie: lokalnym (powiatów i gmin), regionalnym (województw samorządowych), narodowym (poszczególnych krajów członkowskich UE), jak i całego ugrupowania integracyjnego Unii – w ramach wspólnotowej polityki regionalnej.

Politykę tę dzielimy na:

- *interregionalną* – dotyczy ona wszystkich regionów w skali kraju oraz pozostaje w gestii rządu, a w skali Unii Europejskiej w gestii Komisji Europejskiej,
- *intraregionalną* – jest ona domeną władz terytorialnych i podmiotów zorganizowanych w danym regionie.

Wśród głównych celów polityki regionalnej wyróżniamy[35]:

- zwiększenie konkurencyjności regionów – jest to najważniejszy cel polityki regionalnej w UE,
- zdynamizowanie rozwoju – zaktywizowanie rozwoju gospodarki w regionach,
- redukowanie przestrzennych dysproporcji rozwoju – czyli zmniejszenie różnic w poziomie rozwoju pomiędzy regionami.

2.4. Polityka ekologiczna (ekopolityka, ochrony środowiska) – to świadoma i celowa działalność państwa (lub grupy państw) kierowana na osiąganie celów w zakresie ochrony i utrzymania równowagi środowiska, których realizacja nie może być zapewniona przez działalnie mechanizmów rynkowych. Polityka ta przyczynia się do racjonalnego korzystania z zasobów i walorów środowiska przyrodniczego, jego właściwej ochrony i umiejętnego kształtowania, na podstawie zdobytej przez ludzkość wiedzy teoretycznej i praktycznej. Państwo czyni to, poprzez wprowadzanie praw i regulacji w wyżej określonych dziedzinach. W sektorze prywatnym termin ten oznacza podporządkowanie się tym celom albo poprzez realizację narzucanego przez państwo prawa, albo też dzięki własnym, wprowadzonym do użytku

[34] A. Nadolna, *Polityka mikroekonomiczna*, [w:] H. Ćwikliński (red.) *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2001, s. 142-143.

[35] Zob. rozdział 8. *Polityka rozwoju regionalnego* oraz rozdział 19. *Polityka rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej i w Polsce.*

własnego regułom. Najważniejszym z problemów jest właściwe rozpoznanie stanu rzeczywistego środowiska naturalnego oraz mechanizmów, które powodują jego zanieczyszczenie. Celem polityki ekologicznej jest doprowadzenie do takiego przebiegu działalności gospodarczej, aby dała się ona pogodzić z celami o charakterze społecznym i ochrony środowiska, ustalonymi przez władze państwowe oraz przepisami obowiązującymi w UE. Polityka ekologiczna oznacza włączenie aspektów ekologicznych do polityk sektorowych, czyli uwzględnianie ich na równi z celami gospodarczymi i społecznymi. Przykładem celu z zakresu polityki ekologicznej jest zachowanie i tworzenie miejsc pracy w dziedzinach mniej obciążających środowisko, np. zielone miejsca pracy[36].

III. Podział na podsystemy:

3.1. Według kryterium przedmiotowego (dziedzin gospodarki) – wyróżniamy następujące części polityki gospodarczej:

3.1.1. Polityka sektorowa – to polityka państwa preferująca rozwój wybranych dziedzin działalności gospodarczej. Najczęściej dziedziną taką jest przemysł i rolnictwo, a ściślej – określone asortymenty produkcji w ramach obu tych dziedzin. Niemniej polityka ta dotyczy również innych sektorów gospodarki, tj.: energetyka, rybołówstwo, leśnictwo, turystyka oraz transport. Cele polityki sektorowej to wzrost konkurencyjności międzynarodowej, zwiększenie bezpieczeństwa zaopatrzeniowego oraz ochrona miejsc pracy w sektorach objętych polityką sektorową.

Wśród *głównych polityk sektorowych* należy wymienić takie polityki, jak:

- polityka przemysłowa[37],
- polityka rolna (agrarna),
- polityka handlowa (w tym: polityka handlu zagranicznego i współpracy z zagranicą)[38],
- polityka komunikacyjna[39],
- polityka komunalna.

3.1.2. Polityka społeczna[40] – obejmuje przyjęty i realizowany przez władzę publiczną i organizacje pozarządowe zespół długofalowych działań na rzecz zaspokajania potrzeb i rozwiązywania problemów społecznych. Polska przyjęła w Konstytucji *model społecznej gospodarki rynkowej*. W zakres zainteresowań polityki społecznej wchodzą zagadnienia prawne, polityczne, socjologiczne oraz ekonomiczne, w następujących obszarach takich poli-

[36] G. Calzoni, *Polityka ochrony środowiska*, [w:] B. Winiarski (red.), *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 372.

[37] Zob. rozdział 7. *Polityka przemysłowa.*

[38] Zob. rozdział 18. *Zagraniczna polityka państwa.*

[39] Zob. rozdział 20. *Europejska polityka rozwoju transportu i infrastruktury.*

[40] Zob. rozdział 15. *Polityka społeczna.*

tyk, jak: polityka demograficzna (ludnościowa) i rodzinna, edukacyjna (oświatowa), kulturalna, zdrowia, mieszkaniowa[41], migracyjna, zatrudnienia, zabezpieczenia społecznego i pomocy społecznej, ochrony środowiska naturalnego, czy polityka prewencji i zwalczania zjawisk patologii[42].

3.1.3. Polityka demograficzna (populacyjna, ludnościowa) – obejmuje działania państwa i jego instytucji, mające na celu ukształtowanie takich stosunków ludnościowych, aby osiągnięta została określona liczba oraz struktura ludności. Używając odpowiednich bodźców, państwo wpływa m.in. na strukturę ludności według płci lub wieku, na przyrost naturalny bądź na rozmieszczenie terytorialne. Jest to polityka, której zadaniem jest wpływanie na zachowania demograficzne ludności danego państwa. Polityka ta jest częścią działań podejmowanych w ramach polityki społeczno-ekonomicznej[43].

3.1.4. Polityka migracyjna obejmuje całokształt zasad i działań państwa w odniesieniu do migracji zagranicznych z/i do państwa (emigracji i imigracji). Organy władzy decydują, jaka ludność zamieszkuje w danym czasie określone terytorium oraz mogą ułatwiać, bądź hamować przemieszczanie się ludności do i z kraju[44].

3.2. Według kryterium instrumentacji – ze względu na rodzaje czynników i mechanizmów, wykorzystywanych do realizacji określonych celów wyróżniamy następujące polityki[45]:

3.2.1. Polityka pieniężna (monetarna) – obejmująca politykę emisyjną oraz kredytową realizowaną w ramach systemu bankowego.

3.2.2. Polityka ubezpieczeń[46] – która zabezpiecza podmioty gospodarcze i osoby fizyczne przed wszelkiego rodzaju zagrożeniami, w tym też związanym z prowadzoną działalnością gospodarczą.

3.2.3. Polityka cenowo-dochodowa[47] – która obejmuje oddziaływanie państwa na ceny, płace i dochody.

3.2.4. Polityka budżetowa[48] – zajmuje się sposobami wykorzystania dochodów i wydatków budżetowych w celu realizacji zadań stojących przed państwem.

---

41 Zob. rozdział 17. *Polityka mieszkaniowa.*

42 E. Karpowicz, *Modele polityki społecznej. Kierunki zmian polityki społecznej w Polsce*, Informacja BSiE nr 1249 (IP-111S), s. 3-12.

43 A. Kurzynowski (red.), *Polityka społeczna*, SGH, Wydanie III, Warszawa 2006.

44 P. Kaczmarczyk, M. Okólski (red.), *Polityka migracyjna jako instrument promocji zatrudnienia i ograniczania bezrobocia*, OBM UW, Warszawa 2008.

45 B. Winiarski, *Uwarunkowania, cele i dziedziny polityki gospodarczej*, [w:] B. Winiarski (red.), *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 76-79.

46 Zob. rozdział 16. *Polityka ubezpieczeń społecznych w Polsce.*

47 Zob. rozdział 12. *Polityka dochodowa.*

48 Zob. rozdział 10. *Polityka budżetowa.*

3.2.5. Polityka podatkowa – zajmuje się ustalaniem stawek podatkowych, określa zasady obciążania podmiotów gospodarczych i osób fizycznych, płatnościami z tytułu podatków oraz ich ściąganiem.

3.2.6. Polityka celna – zajmuje się ustalaniem wysokości stawek celnych lub/i określaniem innych barier odnośnie wymiany handlowej z zagranicą, w celu ochrony podmiotów i produkcji krajowej przed konkurencją zagraniczną.

3.2.7. Polityka inwestycyjna[49] – wpływa na proces reprodukcji zasobów w gospodarce, na ich powiększanie i unowocześnianie.

3.2.8. Polityka lokalizacyjna – służy realizacji założeń polityki regionalnej i planowanemu przestrzennemu zagospodarowaniu kraju, przez odpowiednie rozmieszczenie inwestycji.

3.2.9. Polityka zatrudnienia[50] – zajmuje się problemami przygotowania zawodowego młodzieży, podnoszenia kwalifikacji i przekwalifikowania pracujących oraz harmonizacji wzrostu liczby miejsc pracy z przyrostem zasobów siły roboczej itp.

3.2.10. Polityka naukowa i innowacyjna – służy stymulowaniu badań naukowych oraz zapewnianiu sprawnego wdrażania osiągnięć nauki i techniki do praktyki gospodarczej.

Nieco inne podejście w kwestii wyodrębnienia dziedzin polityki gospodarczej stosuje I. Jaźwiński, który uwzględniając sześć kryteriów, identyfikuje następujące **obszary (dziedziny)** polityki gospodarczej (tabela 1.7).

Polityki wyodrębnione w ramach kryterium przedmiotowego i instrumentacji wykazują wzajemne interakcje. Od spójności i efektywności poszczególnych ww. polityk zależą z kolei efekty polityki gospodarczej.

[49] Zob. rozdział 6. *Polityka inwestycyjna.*

[50] Zob. rozdział 14. *Polityka rynku pracy.*

Tabela 1.7. Dziedziny polityki gospodarczej

Kryteria	Wyszczególnienie
Zakresu oddziaływania	megaekonomiczna makroekonomiczna mezoekonomiczna mikroekonomiczna
Podejmowanych zagadnień (problemów)	rozwoju i wzrostu strukturalna regionalna ekologiczna w dziedzinie konkurencji
Przedmiotowe	sektorowa społeczna
Instrumentacji	pieniężna (monetarna) budżetowa podatkowa cenowo-dochodowa zatrudnienia naukowa i innowacyjna
Poziom prowadzenia	globalna (światowa) ponadnarodowa, ponadpaństwowa krajowa (narodowa) regionalna lokalna
Rodzaju podmiotów prowadzących	rządowa samorządowa

Źródło: J. Jaźwiński, *Polityka ekonomiczna. Wybrane zagadnienia*, PTE, Oddział Wojewódzki w Szczecinie, Szczecin 2005, s. 17-18.

Bibliografia

Acocella N. (2002), *Zasady polityki gospodarczej*, PWN, Warszawa.

Balicki W. (1998), *Makroekonomia*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań.

Brémond J., Salort (1994), *Odkrywanie ekonomii*, PWN, Warszawa.

Calzoni G. (2002), *Polityka ochrony środowiska*, [w:] B. Winiarski (red.), *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Caporaso J.A., Levine D.P. (1993), *Theories of Political Economy*, CambridgeUniversity Press, Cambridge 1993, [za:] J. Wilkin (red.) (2004) *Czym jest ekonomia polityczna dzisiaj?* Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Ekonomicznych, Warszawa.

Ćwikliński H. (red.) (2001), *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.

Dąbrowski M.A. (2002), *Normatywna teoria polityki gospodarczej*, [w:] N. Acocella (red.), *Zasady polityki gospodarczej*, PWN, Warszawa.

Gabler Wirtchaftslexikon (1992), Gabler, 13. Auflage, Wiesbaden.

Jarmołowicz W., Knapińska M. (2005), *Polityka państwa na rynku pracy w warunkach transformacji i integracji gospodarczej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.

Jaźwiński J. (2005), *Polityka ekonomiczna. Wybrane zagadnienia*, PTE Oddział Wojewódzki w Szczecinie, Szczecin.

Kaczmarczyk P., Okólski M. (red.) (2008), *Polityka migracyjna jako instrument promocji zatrudnienia i ograniczania bezrobocia*, OBM UW, Warszawa.
Kaja J. (1994), *Zarys polityki gospodarczej*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
Kaja J. (2007), *Polityka gospodarcza. Wstęp do teorii*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
Karpowicz E., *Modele polityki społecznej. Kierunki zmian polityki społecznej w Polsce*, Informacja BSiE nr 1249 (IP-111S).
Komisja Europejska (2010), *Europa 2020, Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, KOM(2010) 2020 wersja ostateczna, Bruksela.
Komisja Europejska (2014), *Zrozumieć politykę Unii Europejskiej – Środowisko*, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg.
Konstytucja Rzeczpospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. Nr 78, poz. 483).
Kosztowniak A. (2009), *Instytucjonalizacja a międzynarodowy ład ekonomiczny*, [w:] S. Pansgsy-Kania, G. Szczodrowski (red.), *Gospodarka polska po 20 latach transformacji: osiągnięcia, problemy i wyzwania*, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa.
Kosztowniak A. (2010), *Dysproporcje rozwojowe w krajach funkcjonujących w różnych modelach systemu gospodarczego*, [w:] H. Treder, K. Żołądkiewicz (red.), *Wyzwania gospodarki globalnej*, Prace i Materiały Instytutu Handlu Zagranicznego, Nr 28, tom 1, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytet Gdański, Sopot 2010.
Kruszczyński S. (1974), *Planowanie gospodarki narodowej i elementy polityki ekonomicznej*, PWE, Warszawa.
Kurzynowski A. (red.) (2006), *Polityka społeczna*, SGH, Wyd. III, Warszawa.
Kuziński S. (1987), *Polityka gospodarcza. Realia, dylematy, propozycje*, Warszawa.
Lange O. (1959), *Ekonomia polityczna*, t. I, *Zagadnienia ogólne*, PWN, Warszawa.
Lange O. (1978), *Ekonomia polityczna*, t. I, PWN, Wyd. VIII, Warszawa.
Lis S. (2011), *Współczesna makroekonomia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
Misala J. (2006), *Istota gospodarki zamkniętej, gospodarki otwartej i gospodarki światowej oraz proces tworzenia i podziału dochodu narodowego w gospodarce otwartej*, [w:] J. Misala (red.), *Makroekonomia gospodarki otwartej*, Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom.
Misala J., Siek E. (2006), *Rozwój procesu stabilizacji makroekonomicznej w Polsce w okresie 1990-2005 i główne czynniki determinujące*, Zeszyty Naukowe Kolegium Gospodarki Światowej SGH, nr 19, Wydawnictwo SGH, Warszawa.
Nadolna A. (2001), *Polityka mikroekonomiczna*, [w:] H. Ćwikliński (red.) *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
Orłowski T. (1998), *Nowy leksykon ekonomiczny*, Oficyna Wyd. Graf-Punkt, Warszawa.
Piech K. (2001-2002), *Etymologiczna i sokratyczna definicja polityki gospodarczej*, „Polityka gospodarcza" nr 5-6.
Prandecka B. (1992), *Polityka ekonomiczna. Problemy i analizy*. PAN, Instytut Nauk Ekonomicznych, Ossolineum, Wrocław.
Raczyński M. (2002), *Polityka mikroekonomiczna*, [w:] Acocella N. (red.), *Zasady polityki gospodarczej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
Roszkowski W. (2008), *Gospodarka. Wzrost i upadek systemu nakazowo-rozdzielczego*, PWN, Warszawa.
Saur K.G. (1992), *Marktwirtschaft und Planwirtschaft: ein enzyklopädisches Wörterbuch*, München-London-New York-Paris.
Secomski K. (1972), *Elementy polityki ekonomicznej*, PWN, Wyd. II, Warszawa.
Stacewicz J., *Polityka gospodarcza*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
Sobol M. (2008), *Polityka pieniężna Narodowego Banku Polskiego w drodze do euro*, CeDeWu, Warszawa.
Swadźba S. (2005), *Teoretyczne aspekty oceny krajowych systemów gospodarczych*, Prace Naukowe, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Katowice.
Swadźba S. (2004), *Systemy gospodarcze i ich ewolucja. Kraje postsocjalistyczne*, Prace Naukowe, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Katowice.

Teichmann U. (1993), *Wirtschaftspolitik, Verlag Vahlen*, 4. Auflage, München.
The Economist (1985), 29 czerwca 1985, cyt. [za:] Karpiński A. (1997), *Co warto wiedzieć o polityce gospodarczej rządów*, ORGMASZ, Warszawa.
Tinbergen J. (1988), *Economic Policy. Principles and Design*, Amsterdam-New York-Oxford 1988.
Wilkin J. (2004), *Ewolucja ekonomii politycznej i jej miejsce we współczesnej myśli ekonomicznej*, [w:] J. Wilkin (red.) *Czym jest ekonomia polityczna dzisiaj?*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Ekonomicznych, Warszawa.
Wilkin J. (2005), *Społeczny proces gospodarowania a ekonomia*, [w:] Bednarski M., Wilkin J. (red.). *Ekonomia dla prawników i nie tylko*, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa.
Winiarski B. (2002), *Uwarunkowania, cele i dziedziny polityki gospodarczej*, [w:] Winiarski B. (red.), *Polityka gospodarcza*, PWN, Warszawa.
Woźniak M.G. (2008), *Wzrost gospodarczy. Podstawy teoretyczne*, Wyd. UE w Krakowie, Kraków.
Zrozumieć politykę Unii Europejskiej – Środowisko (2014), Komisja Europejska, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, www.europa.eu/eyd2015/sites/default/files/toolkit/teachers-corner/publication-environment-2014/publication-environment-2014_pl.pdf (dostęp: 21.07.2015).